

BİBLİYOGRAFYA :

BA, Cevedet-Zabtiye, nr. 2335; Selânikî, *Târih* (İpşirli), bk. İndeks; Peçuyul İbrâhim, *Târih*, II, 89, 95, 124; Ayn Ali, *Risâle-i Vazîfedorân*, s. 93; Koçi Bey, *Risâle*, s. 18; d'Ohsson, *Tableau général*, VII, 78; Ayvansarayî, *Mecmûa-i Tevârih*, s. 186, 189; Atâ Bey, *Târih*, I, 221; Danişmend, *Kronoloji*, I, 422-423; II, 371-372; III, 1; Uzunçarşılı, *Saray Teşkilatı*, tür.yer.; a.mlf., *Merkez-Bahriye*, tür.yer.; Münir Aktepe, *Patrona İştân (1370)*, İstanbul 1958, s. 151-152, 154, 176, 179; U. Heyd, "Bâb-ı Humâyûn", *EI²* (İng.), I, 836-837; a.mlf., "Bâb-ı Humâyûn", *İDMİ*, III, 797-798; A. Sh. Shahbazı, "Bâb-e Homâyûn", *EI^r*, III, 284-285.

MEHMET İPŞİRLİ

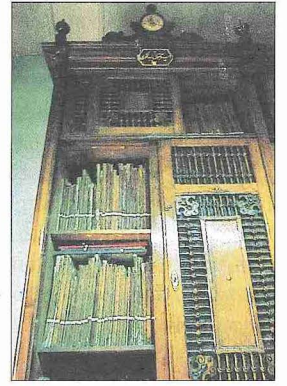
BAB MAHKEMESİ

Osmanlı Devleti'nde büyük şehir kadıların yardımcısı olan nâiblerin başkanlık yaptığı mahkeme.

Kahire, Şam, Bağdat, Selânik gibi büyük şehirlerin hepsinde Bab Mahkemesi bulunmakla birlikte bunların içerisinde en önemlisi ve tanınmış olanı İstanbul Bab Mahkemesi idi. Bu mahkemede bab nâibi, İstanbul kadısının işlerinin çokluğu sebebiyle ona vekâleten yardımcı eder, dava dinler, karar verirdi. İstanbul'da çok önemli konulardan biri olan narh tesbit edildikten sonra İstanbul kadısı, Bab Mahkemesi nâibi, *çardak** nâibi

2 numaralı Bab Mahkemesi sicilinin bir sayfası (İstanbul Şer'iyye Sicilleri Arşivi)

İstanbul Bab Mahkemesi sicilleri ve muhafaza edildiği dolaplar (İstanbul Şer'iyye Sicilleri Arşivi)

bi ve diğer görevlilerin mühürleriyle suretler hazırlanarak İstanbul'daki diğer kadınlara bildirilirdi.

Bab nâibinin başkâtip, kâtipler, vekâyi' kâtibî gibi birçok yardımcısı vardı. Kazasker mahkemelerinde ise bab nâibleri yerine şer'iyyatçı denilen nâibler bulunurdu. İstanbul'da bulunan yirmi yedi mahkemenin en önemlilerinden biri Bab Mahkemesi idi. Bugün İstanbul Şer'iyye Sicilleri Arşivi'nde Bab Mahkemesi'nin 1076-1327 (1665-1909) tarihleri arasında ait 544 şer'iyye sicili bulunmaktadır. Bu siciller son yüzyılların İstanbul hayatı için çok değerli bilgiler ihtiva etmektedir. Ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmeyen, ancak XVII. yüzyılda kaynaklarda adına sık sık rastlanan bu mahkeme II. Meşrutiyet'ten sonra mahkemelerin birleştirilmesine kadar devam etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *HH*, nr. 10.340; BA, İbnülemin-Tevcihat, nr. 2085; Şeyhî, *Vekâyiü'l-fuzalâ*, I, 709-717; II, 530, 532, 581; Pakalın, I, 142; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 117, 136, 139, 143; Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri*, İstanbul 1983, s. 17, 36.

MEHMET İPŞİRLİ

BÂB-ı MEŞİHAT

(باب مشیحات)

Osmanlı Devleti'nde özellikle Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra şeyhülislâmların resmî dairelerine verilen ad.

Osmanlı Devleti'nde her yetkilinin kendi oturduğu konağın bir kısmını, genellikle de selâmlığını resmî daire olarak kullanması bir gelenektir. Vak'a-i Hayriyye'ye kadar (1826) şeyhülislâmlar da oturdukları konakların selâmlık kısmını meşihat dairesi olarak kullanırlardı. Yerleri müsait olmayanlar ise uygun bir konak

Yolculara ve hacılara zarar veren eşkiyanın kesilen başlarının Bâb-ı Hümayun'a teşhir ve ibret için konulması hakkında bir arz (BA, Cevedet-Zabtiye, nr. 2335)

na katılan zorbalara cesetleri de Bâb-ı Hümayun'dan aynı şekilde çıkarılmıştır.

Bâb-ı Hümayun'un önu aynı zamanda bir teşhir alanı olarak da kullanılmıştır. Âsilerin ve eşkiyanın kafalarının ibret için burada teşhir edilip günlerce kaldığı olurdu (Ayvansarayî, s. 186, 189).

Bütün bunların yanında Bâb-ı Hümayun üzerindeki köşk *muhallefât** hazinesinin muhafazası için de kullanılmıştır. Hazinebaşının nezâretinde bulunan bu hazine Bâb-ı Hümayun'un sağındaki odada muhafaza edilirdi. Ayrıca Bâb-ı Hümayun odaları bir süre defter-i hâkânî mahzeni yani arşiv dairesi olarak da kullanılmıştır.

Topkapı Sarayı ile Bâb-ı Hümayun'u bekleyen ve sarayın güvenliğinden sorumlu olan kapıcıların bir kısmına Bâb-ı Hümayun kapıcıları denilirdi. Bunların sayısını XVII. yüzyıl başlarında Ayn Ali 417 (*Risâle-i Vazîfedorân*, s. 93), ondan biraz sonra Koçi Bey 400 olarak göstermektedir (*Risâle*, s. 18). XVII. yüzyılın ikinci yarısında beş bölük halindeki Bâb-ı Hümayun kapıcılarının sayılarının hayli azaldığı görülmektedir.

Osmanlılar döneminde çeşitli diplomatik görevlerle veya seyyah olarak İstanbul'a gelen rapor veya seyahatnâmelerinde bu âbidevi binadan sık sık bahsetmişlerdir. Ancak özellikle XIX. yüzyılda, kısa süre İstanbul'da kalıp eksik ve yanlış bilgiler edinen bazı Batılı seyyahlar Bâb-ı Hümayun tabirini yanlışlıkla Bâbîâli için kullanmışlardır.